

พลวัตสินน้ำอีสานในจังหวัดอุบลราชธานี*

The Dynamics of Sim Nam in Northeastern Thailand: A Case Study in Ubon Ratchathani Province

พระอธิการธีรวัฒน์ ภาททโม (ศิริบุตร), พระครูปริยัติพัฒน์บัณฑิต (มิตร วันยาว)
และพระราชพัฒน์วรบัณฑิต (สุกัญญา ฮาดภักดี)

Phra Athikan Theerawat Bhaddadhammo (Siribut), Phrakhrui Pariyattiphattanabundit (Mit Wanyao)
and Phra Rajpattanavajjarabundit (Sukanya Hardpakdee)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: tirawat4004@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความหมายของสินน้ำ ตามคัมภีร์พระพุทธศาสนา 2) ศึกษาลักษณะของสินน้ำอีสานในจังหวัดอุบลราชธานี และ 3) ศึกษาพลวัตของสินน้ำอีสานในจังหวัดอุบลราชธานี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายจำนวน 30 รูป/คน ประกอบด้วย พระสงฆ์ นักวิชาการศาสนา ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไป กลุ่มละ 6 คน รวมทั้งสิ้น 5 กลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอผลการวิจัยในเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

- สินน้ำตามคัมภีร์พระพุทธศาสนา คือเขตสี่มาที่ตั้งอยู่ในแหล่งน้ำธรรมชาติ เรียกว่า อุทกเขปสีมา แบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) นที (แม่น้ำที่มีน้ำไหล) 2) สมุทร (ทะเลหรืออ่าว) และ 3) ขาดสระ (บึง หนองน้ำ ทะเลสาบที่เกิดขึ้นเอง) ลักษณะของสินน้ำมักเป็นอาคารที่ตั้งอยู่กลางน้ำ มีรูปแบบเรียบง่าย คล้ายศาลากลางน้ำ
- สินน้ำในจังหวัดอุบลราชธานี มีลักษณะเป็นเรือนแพกลางน้ำ ได้รับการยกย่องเป็นมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่น การบูรณปฏิสังขรณ์ในปัจจุบันมีการผสมผสานวัสดุท้องถิ่นและวัสดุสมัยใหม่ เช่น เสาปูน หลังคาสังกะสี หรือวัสดุทดแทนอื่นๆ

*ได้รับบทความ: 4 เมษายน 2568; แก้ไขบทความ: 28 มิถุนายน 2569; ตอรับตีพิมพ์: 30 มิถุนายน 2569

Received: April 4, 2025; Revised: June 28, 2026; Accepted: June 30, 2026

3. พลวัตของสิมน้ำ มีการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ โดยคณะกรรมการวัดและชุมชนร่วมกันอนุรักษ์ ส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรม และเผยแพร่ข้อมูลผ่านสื่อออนไลน์ เพื่อให้สิมน้ำคงอยู่ในฐานะศิลปะโบราณและมรดกทางภูมิปัญญาสืบไป

คำสำคัญ: สิมน้ำ; สิมน้ำในจังหวัดอุบลราชธานี; พลวัตสิมน้ำ

Abstract

This research aimed to: (1) examine the meaning of Sim Nam according to Buddhist scriptures; (2) investigate the characteristics of Sim Nam in Ubon Ratchathani Province; and (3) explore the dynamics of Sim Nam in Ubon Ratchathani Province. This study employed a qualitative research methodology. Data were collected through in-depth interviews with 30 key informants, consisting of Buddhist monks, religious scholars, local sages, community leaders, and local residents, with six participants representing each of the five groups. The data were analyzed using content analysis, and the findings were presented descriptively.

The findings revealed that:

1. According to Buddhist scriptures, Sim Nam refers to a consecrated ecclesiastical boundary (Udakukkhepa Sīmā) established within a natural body of water. It is classified into three types: (1) Nadī (flowing rivers), (2) Samudda (the sea or bays), and (3) Jātasara (naturally occurring ponds, swamps, or lakes). Traditionally, Sim Nam is characterized as a simple religious structure situated in the middle of a body of water, resembling a floating pavilion.

2. The Sim Nam found in Ubon Ratchathani Province is typically constructed as a floating wooden chapel and is recognized as an important element of the province's local cultural heritage. Contemporary restoration and conservation practices integrate traditional local materials with modern construction materials, such as reinforced concrete pillars, corrugated metal roofing, and other substitute materials.

3. The dynamics of Sim Nam have evolved in response to changing social, cultural, and economic contexts. Temple committees and local communities have collaborated to conserve these structures, promote cultural activities, and disseminate

information through online media to ensure that Sim Nam continues to be preserved as an ancient architectural tradition and a valuable repository of local wisdom for future generations.

Keywords: Sim Nam; Sim Nam in Ubon Ratchathani Province; Dynamics of Sim Nam

1. บทนำ

พระอุโบสถหรือสีมาเป็นศาสนสถานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในพระพุทธศาสนาเถรวาท เนื่องจากเป็นเขตที่พระสงฆ์ใช้ประกอบสังฆกรรมตามพระวินัย เช่น การอุปสมบท การสวดพระปาติโมกข์ การปวารณา และสังฆกรรมอื่นที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ ทั้งนี้ การประกอบสังฆกรรมจะต้องดำเนินภายในเขตสีมาที่กำหนดไว้อย่างถูกต้อง หากกำหนดสีมาไม่ถูกต้องตามพระวินัย ย่อมส่งผลต่อความสมบูรณ์ของสังฆกรรม (วิมहा. (ไทย) 4/225/147; สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2538, หน้า 125)

พระวินัยแบ่งสีมาออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ พัทธสีมา หมายถึง เขตที่ได้รับการผูกสีมาอย่างถูกต้องตามพระวินัย และอพัทธสีมา หมายถึง เขตที่ยังมิได้ผูกสีมา นอกจากนี้ พระพุทธเจ้ายังทรงอนุญาตให้กำหนด อุทกเขปสีมา ซึ่งเป็นสีมาที่ตั้งอยู่ในแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ สมุทร และหาดทราย เพื่อใช้เป็นสถานที่ประกอบสังฆกรรมในกรณีที่มีความเหมาะสม โดยสีมาประเภทนี้ถือเป็นเขตสังฆกรรมที่มีผลสมบูรณ์ตามพระวินัยเช่นเดียวกับพัทธสีมา (วิมहा. (ไทย) 4/225/147)

คำว่า สิม ในภาษาอีสานมีรากศัพท์มาจากคำว่า สีมา หรือ เสมา หมายถึง เขตสำหรับประกอบสังฆกรรมของพระสงฆ์ ต่อมาคำดังกล่าวได้ใช้เรียกอาคารที่สร้างขึ้นภายในเขตสีมา จึงกลายเป็นคำเรียกพระอุโบสถตามคติของชาวอีสาน สิมอีสานจึงมิได้เป็นเพียงศาสนสถาน หากยังสะท้อนภูมิปัญญา ความเชื่อ วิถีชีวิต และอัตลักษณ์ของชุมชนที่สืบทอดมาอย่างยาวนาน โดยมีการออกแบบรูปแบบสถาปัตยกรรมให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและคติความเชื่อของท้องถิ่น (ไพโรจน์ สโมสร, 2530; อนุวิทย์ เจริญศุภกุล, 2530)

สิมน้ำหรืออุโบสถกลางน้ำเป็นรูปแบบหนึ่งของสิมอีสานที่มีลักษณะเฉพาะ กล่าวคือ เป็นอาคารที่สร้างอยู่บนแพหรือกึ่งลอยน้ำภายในแม่น้ำ หนอง บึง หรือแหล่งน้ำธรรมชาติ อันสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องอุทกเขปสีมาตามพระวินัย ชาวอีสานในอดีตเชื่อว่าน้ำเป็นสิ่งบริสุทธิ์ จึงเลือกใช้พื้นที่กลางน้ำเป็นเขตประกอบสังฆกรรม อีกทั้งยังช่วยกำหนดขอบเขตสีมาได้โดยธรรมชาติ จึงเกิดเป็นภูมิปัญญาการสร้างสิมน้ำที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งแตกต่างจากพระอุโบสถในภูมิภาคอื่นของประเทศไทย (สมคิด จิรทัศน์กุล, 2547; สมใจ นิมเล็ก, 2547)

จังหวัดอุบลราชธานีเป็นพื้นที่ที่ยังคงปรากฏหลักฐานของสิมน้ำจำนวนหนึ่ง และได้รับการยอมรับว่าเป็นมรดกทางศิลปกรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม เมื่อบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป ประกอบกับข้อจำกัดด้านวัสดุก่อสร้างและการอนุรักษ์ ทำให้สิมน้ำหลายแห่ง

ได้รับการบูรณะโดยใช้วัสดุสมัยใหม่ หรือบางแห่งเปลี่ยนรูปแบบจากเรือนแพกลางน้ำเป็นอาคารถาวรบนพื้นดิน ส่งผลให้ลักษณะดั้งเดิมของลิมน้ำค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา

ในด้านประวัติศาสตร์คณะสงฆ์ ควรกล่าวให้ถูกต้องว่า ธรรมยุติกนิกายกำเนิดขึ้นในกรุงเทพมหานคร จากการปฏิรูปคณะสงฆ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อครั้งยังทรงผนวช มิใช่กำเนิดที่จังหวัดอุบลราชธานี ต่อมาจึงได้ขยายเข้าสู่ภูมิภาคต่างๆ รวมทั้งจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งกลายเป็นพื้นที่สำคัญของการเผยแผ่ธรรมยุติกนิกายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และส่งผลต่อรูปแบบการก่อสร้างศาสนสถานและการดำเนินกิจการคณะสงฆ์ในพื้นที่ แม้ว่าจะมีการศึกษาด้านสถาปัตยกรรมลิมน้ำและประวัติศาสตร์พระอุโบสถอยู่พอสมควร แต่การศึกษาที่มุ่งวิเคราะห์ พลวัตของลิมน้ำ ในฐานะศาสนสถาน ที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างพระวินัย ศิลปกรรม วิถีชุมชน และการเปลี่ยนแปลงของสังคมในจังหวัดอุบลราชธานียังมีอยู่จำกัด โดยเฉพาะการอธิบายพัฒนาการของลิมน้ำตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันในมิติของศาสนา วัฒนธรรม และการอนุรักษ์มรดกท้องถิ่น

ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาความหมายของลิมน้ำตามคัมภีร์พระพุทธศาสนาลักษณะของลิมน้ำในจังหวัดอุบลราชธานี และพลวัตของลิมน้ำภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมร่วมสมัย เพื่อเป็นองค์ความรู้สำหรับการอนุรักษ์และสืบทอดมรดกทางศาสนาและวัฒนธรรมของท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลิมน้ำในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาลิมน้ำอีสานในจังหวัดอุบลราชธานี
3. เพื่อศึกษาพลวัตลิมน้ำอีสานในจังหวัดอุบลราชธานี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษาความหมาย ลักษณะ และพลวัตของลิมน้ำในจังหวัดอุบลราชธานี โดยกำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

ขอบเขตด้านเอกสาร การวิจัยครั้งนี้ใช้ข้อมูลจากเอกสารทั้งชั้นปฐมภูมิและชั้นทุติยภูมิ ได้แก่

- 1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และ อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2560 เพื่อศึกษาหลักพระวินัยและแนวคิดเกี่ยวกับสีมา อุทกเขปสีมา และลิมน้ำ 2) เอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการ บทความวิจัย บทความวิชาการ วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลิมน้ำ สถาปัตยกรรมพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม

ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาไว้ 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ศึกษาความหมายของสิมน้ำตามคัมภีร์พระพุทธศาสนา 2) ศึกษาลักษณะของสิมน้ำอีสานในจังหวัดอุบลราชธานี 3) ศึกษาพลวัตของสิมน้ำอีสานในจังหวัดอุบลราชธานีในมิติด้านศาสนา สังคม วัฒนธรรม และการอนุรักษ์

ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวนทั้งสิ้น 30 รูป/คน ประกอบด้วย 1) พระสงฆ์ จำนวน 6 รูป 2) นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 6 รูป/คน 3) ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 6 คน 4) ผู้นำชุมชน จำนวน 6 คน และ 5) ประชาชนทั่วไป จำนวน 6 คน ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดเป็นผู้มีความรู้ ประสบการณ์ และมีส่วนเกี่ยวข้องกับสิมน้ำในจังหวัดอุบลราชธานี จึงสามารถให้ข้อมูลเชิงลึกที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยได้

ขอบเขตด้านพื้นที่วิจัย ประกอบด้วยวัดที่ยังปรากฏสิมน้ำหรือมีประวัติความเกี่ยวข้องกับสิมน้ำในจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 6 แห่ง ได้แก่ 1) วัดสวายน้อย บ้านสวายน้อย ตำบลยางใหญ่ อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี 2) วัดสระดอกเกษ บ้านสระดอกเกษ หมู่ที่ 7 ตำบลโคกสว่าง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี 3) วัดอุบมุง บ้านอุบมุง หมู่ที่ 2 ตำบลโคกสว่าง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี 4) วัดสระประทุมมาลัย บ้านกุดชมภู หมู่ที่ 9 ตำบลกุดชมภู อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี 5) วัดหนองฮี บ้านหนองฮี หมู่ที่ 2 ตำบลห้วยยาง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี 6) วัดหนองแสงน้อย บ้านหนองแสงน้อย หมู่ที่ 6 ตำบลหนองแสงใหญ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี การกำหนดพื้นที่ดังกล่าวพิจารณาจากการเป็นแหล่งที่ยังคงปรากฏสิมน้ำ หรือมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสิมน้ำ ซึ่งสามารถสะท้อนลักษณะและพลวัตของสิมน้ำในจังหวัดอุบลราชธานีได้อย่างชัดเจน

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง พลวัตสิมน้ำอีสานในจังหวัดอุบลราชธานี สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สิมน้ำในคัมภีร์พระพุทธศาสนา สิมน้ำ เป็นคำเรียกตามภาษาถิ่นอีสาน หมายถึงอุโบสถที่สร้างขึ้นในแหล่งน้ำและกำหนดเขตสีมาด้วยลำน้ำหรือพื้นที่น้ำโดยรอบ สำหรับในคัมภีร์พระพุทธศาสนา แนวคิดดังกล่าวสัมพันธ์กับคำว่า นทีปารสีมา (Nadīpāra-sīmā) ซึ่งปรากฏในคัมภีร์พระวินัยและอรรถกถา คำว่า นทีปารสีมา ประกอบด้วยคำว่า นที หมายถึง แม่น้ำ และ ปาร หมายถึง ฝั่งหรือเขตที่ครอบคลุมแม่น้ำ จึงหมายถึง สีมาที่กำหนดเขตโดยอาศัยลำน้ำหรือครอบคลุมพื้นที่แม่น้ำเป็นขอบเขตแห่งสังฆกรรม อันเป็นรูปแบบหนึ่งของการกำหนดเขตสีมาตามพระวินัยอรรถกถาได้อธิบายว่า สีมาประเภทนี้มีลักษณะเกี่ยวเนื่องกับแม่น้ำที่สามารถใช้เป็นนิมิตหรือหลักเขตในการกำหนดอาณาบริเวณสำหรับประกอบสังฆกรรมได้ โดยมีรายละเอียดสอดคล้องกับหลักการกำหนด นทีนิมิต ที่ปรากฏในคัมภีร์พระวินัยปิฎกสิมน้ำที่พบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยจึงสะท้อนอิทธิพลของแนวคิดเรื่อง นทีปารสีมา ในพระพุทธศาสนาเถรวาท กล่าวคือ นิยมก่อสร้างอาคารอุโบสถไว้กลางสระน้ำ หนองน้ำ หรือแหล่งน้ำธรรมชาติ และ

ถือเอาพื้นที่น้ำโดยรอบเป็นเขตสีมาสำหรับการประกอบสังฆกรรมของพระสงฆ์ ทั้งยังเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ผสมผสานหลักพระวินัยเข้ากับสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมของชุมชนได้อย่างกลมกลืนเรียกว่า อุทกเขปสีมา สิมน้ำเป็นอาคารถูกปลูกสร้างขึ้นชั่วคราวขณะยังไม่มีวิสุงคามสีมาแบบถาวรโดยสร้างตามแหล่งน้ำธรรมชาติใกล้กับหมู่บ้าน เช่น ห้วย บึงและหนองน้ำ รูปแบบของสิมน้ำมีความเรียบง่ายส่วนใหญ่มีลักษณะคล้ายศาลากลางน้ำ มีฝาปิดล้อมรอบแบบหลวมๆ เพื่อให้อากาศถ่ายเทเข้าสู่ภายในได้สะดวก การสร้างจะไม่คำนึงถึงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมและความสวยงาม การสร้างสิมน้ำเป็นอาคารที่มีความสำคัญในพระพุทธศาสนา ตามความเชื่อของชาวอีสานถือว่าเป็นพุทธบัญญัติและใช้เป็นสถานที่ทำสังฆกรรมของพระสงฆ์ มีลักษณะเป็นเรือนแพหรืออาคารที่มีเสาดัดพื้นอยู่ในน้ำ แต่ไม่ห่างจากฝั่งมากนัก เวลาทำสังฆกรรมจะต้องชักสะพานออกเพื่อแยกเขตแดน การสร้างสิมน้ำมีวัตถุประสงค์เพื่อให้พิธีอุปสมบทกรรมถูกต้องตามพระวินัยบัญญัติ โดยมีการกำหนดเขตสีมาตามพระวินัยปิฎก เช่น ภูเขา ศิลา ป่าไม้ หรือแม่น้ำ นอกจากนี้ สิมน้ำยังเป็นหนึ่งในพุทธาณุญาตที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้ใช้เป็นสถานที่ทำสังฆกรรม ซึ่งแตกต่างจากสิมบกที่อยู่บนพื้นดิน

2. สิมน้ำอีสานในจังหวัดอุบลราชธานี สิมน้ำที่ทำสังฆกรรมนั้นนั้นมีลักษณะเป็นในแพน้ำตำแหน่งที่ตั้งของแหล่งน้ำที่อยู่ใกล้กับวัดและในหมู่บ้านที่เกิดจากธรรมชาติมีน้ำอยู่ได้ตลอด เช่น กุด หนอง บึงหนองน้ำ ต่อมาบางแห่งกลายเป็นชื่อเรียกสถานที่นั้นๆ ว่า บึงสิม กุด สิม และหนองสิม ปัจจุบัน สิมน้ำในภาคอีสานกลายเป็นมรดกของพื้นเมืองไปแล้ว ซึ่งเกือบสูญหายไปจนหาดูได้ยาก จะมีบ้างเป็นบ้างพื้นที่ลึ้นนั้นจึงจัดอุบลราชธานีนั้นได้มีการสร้างทั้งที่กั้นฝารอบและที่เปิดโล่งคล้ายศาลากลางน้ำ ส่วนใหญ่ไม่นิยมตีฝา หากมีการกั้นฝาจะใช้ไม้ตีซ้อนกันเป็นเกล็ดคล้ายกับฝาเรือนไม้กระดาน การสร้างสิมน้ำเดิมใช้กระเบื้องและแป้นไม้เกล็ดสำหรับหลังคา แต่ปัจจุบันมีการบูรณปฏิสังขรณ์โดยนำวัสดุที่หาได้ง่าย เช่น เสาปูนและหลังคาสังกะสีหรือสันทไมมาใช้ การเปลี่ยนแปลงนี้ขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในช่วงเวลานั้น รวมถึงการหาวัสดุที่เหมาะสม บางที่มีการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากวัสดุเดิมหาได้ยาก การสร้างสิมเดิมมักใช้ไม้ทั้งหมด มีลักษณะกระตัดและตีฝาไม้แฉนวนอนและแนวตั้ง แต่ปัจจุบันมีการบูรณาการไม้และปูนเข้าด้วยกัน ความยากง่ายในการหาวัสดุกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยมีวัฒนธรรมและความเชื่อของชาวอุบลราชธานีเชื่อมโยงกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการทำเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน

3. พลวัตสิมน้ำอีสานในจังหวัดอุบลราชธานี สิมอีสานหรืออุโบสถเป็นสถาปัตยกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากคติธรรมทางพระพุทธศาสนาและมีความสัมพันธ์กับชุมชนสองฝั่งแม่น้ำโขงในอารยธรรมไทย-ลาว โดยวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนและเป็นองค์ประกอบหลักของหมู่บ้าน การเปลี่ยนแปลงในจังหวัดอุบลเพื่อเป็นศูนย์กลางคณะสงฆ์ธรรมยุติกายฝ่ายนี้ วัดธรรมยุติกนิกายในจังหวัดอุบลราชธานีมีพัฒนาการ 3 สมัย ตั้งแต่รัชกาลที่ 4-5, รัชกาลที่ 6-8 และสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งสะท้อนถึงการปรับตัวของชุมชนต่อบริบทที่เปลี่ยนไป การศึกษาและวิเคราะห์ปัญหานี้มีความสำคัญต่อการดำเนินงานทางศาสนา

เพื่อให้เกิดความเข้าใจและยอมรับในทุกระดับของสังคมกับความยากง่ายในการหาวัสดุ การเปลี่ยนแปลงของสมน้ำได้รับอิทธิพลจากบริบททางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของชุมชนอีสาน ความนิยมที่เปลี่ยนไปและความยากง่ายในการหาวัสดุส่งผลต่อการปรับปรุง เช่นการเปลี่ยนจากสีธรรมชาติเป็นสีอะคริลิก งานวิจัยนี้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของสมน้ำที่ได้รับอิทธิพลจากวัสดุและค่านิยมทางสังคม วัสดุบางชนิดที่หายากถูกแทนที่ด้วยวัสดุสมัยใหม่ เช่นการใช้สีอะคริลิกแทนสีธรรมชาติและพื้นปูนแทนพื้นไม้ แต่ยังคงรักษาโครงสร้างหลักของสมน้ำไว้การบูรณปฏิสังขรณ์ดำเนินการโดยชุมชนและได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน ซึ่งช่วยให้สมน้ำคงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ การสร้างพระอุโบสถสะท้อนความร่วมมือระหว่างประชาชนและคณะสงฆ์ รวมถึงบทบาทของรัฐในการกำกับดูแลศาสนางานวิจัยนี้ยังเน้นการส่งเสริมการศึกษาและการเผยแพร่ข้อมูลผ่านสื่อออนไลน์ เพื่ออนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมอันมีค่าของสมน้ำการสืบทอดเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์สมน้ำนั้น ทางวัดและชุมชนให้ความสำคัญกับลักษณะและศิลป์ที่มีอยู่ดั้งเดิม มีการส่งเสริมให้มีการศึกษาโดยเน้นไปที่การจัดกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์และการสืบสานวัฒนธรรมอันเป็นศิลปะโบราณสถานที่เป็นมรดกทางภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ มีการสนับสนุนปัจจัยในการปรับปรุงและซ่อมแซมเพื่อให้สมน้ำยังคงอยู่กับสังคมต่อ ในขณะเดียวกัน ก็ได้มีการพัฒนาและการเผยแพร่ผ่านเพจและเว็บไซต์เพื่อเกิดการศึกษาได้อย่างแพร่หลาย

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง พลวตสมน้ำอีสานในจังหวัดอุบลราชธานี”มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมายของสมน้ำตามคัมภีร์พระพุทธศาสนา ศึกษาลักษณะของสมน้ำอีสานในจังหวัดอุบลราชธานี และศึกษาพลวตของสมน้ำอีสานในจังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยสามารถอภิปรายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

1. สมน้ำตามคัมภีร์พระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า สมน้ำมีรากฐานมาจากหลักพระวินัยว่าด้วย อุทกเขปสีมา ซึ่งเป็นเขตสำหรับประกอบสังฆกรรมที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้กำหนดขึ้นในแหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ แม่น้ำ สมุทร และชาตสระ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้พระสงฆ์สามารถประกอบสังฆกรรมได้อย่างถูกต้องตามพระวินัย แม้ในพื้นที่ที่ยังไม่มีพุทธสีมาถาวร (วิ.มหา. (ไทย) 4/225/147) ผลการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า สมน้ำมิได้เกิดขึ้นจากคติความเชื่อของชุมชนเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการประยุกต์ใช้หลักพระธรรมวินัยให้สอดคล้องกับสภาพภูมิศาสตร์และวิถีชีวิตของชุมชนในอดีต ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนในภาคอีสานส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้ลำน้ำ หนอง บึง และพื้นที่ชุ่มน้ำ ซึ่งเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่สามารถกำหนดเป็นอุทกเขปสีมาได้ การสร้างสมน้ำจึงเป็นแนวทางที่ช่วยให้การอุปสมบทและสังฆกรรมเป็นไปโดยถูกต้องตามพระวินัย ขณะเดียวกันยังสะท้อนภูมิปัญญาของชุมชนในการเลือกใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นองค์ประกอบของศาสนสถาน โดยไม่จำเป็นต้องก่อสร้างอาคารขนาดใหญ่หรือถาวรในระยะแรกเริ่ม

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นว่า รูปแบบของสึมน้ำในอดีตมีลักษณะเรียบง่าย ส่วนใหญ่เป็นเรือนแพหรืออาคารไม้ที่ตั้งอยู่ในแหล่งน้ำ มีสะพานเชื่อมต่อกับฝั่งและสามารถแยกออกจากฝั่งได้ในขณะประกอบสังฆกรรม เพื่อให้เป็นไปตามหลักการกำหนดเขตสีมาตามพระวินัย ลักษณะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ความสำคัญของสึมน้ำมิได้อยู่ที่ความวิจิตรทางสถาปัตยกรรม แต่อยู่ที่การเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์สำหรับประกอบสังฆกรรมอันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาเถรวาท ผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ พระครูอาทรสุนทรกิจ ทม ทมจิตโต, พระมหาปราโมทย์ แก้วนา และวิโรจน์ คุ่มครอง (2566, หน้า 1175-1184) ที่อธิบายว่า อุทกเขปสีมาเป็นเขตสำหรับประกอบสังฆกรรมในแหล่งน้ำที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตไว้ โดยแบ่งออกเป็นนทีสีมา สมุทริสีมา และชาติสระสีมา ซึ่งการกำหนดเขตสีมาดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความถูกต้องของสังฆกรรมและกำหนดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์สำหรับคณะสงฆ์ อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยครั้งนี้ได้ขยายองค์ความรู้ให้เห็นว่า หลักพระวินัยดังกล่าวมิได้มีความสำคัญเฉพาะในเชิงข้อบัญญัติเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นฐานที่ก่อให้เกิดรูปแบบสถาปัตยกรรมสึมน้ำอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนอีสาน และสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรม

2. สึมน้ำอีสานในจังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า สึมน้ำในจังหวัดอุบลราชธานีเป็นศาสนสถานที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนอีสานอย่างเด่นชัด ทั้งในด้านรูปแบบสถาปัตยกรรม ความเชื่อ และการใช้ประโยชน์ทางพระพุทธศาสนา โดยส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในแหล่งน้ำธรรมชาติใกล้ชุมชน เช่น หนอง บึง กุด หรือห้วย ซึ่งเอื้อต่อการกำหนดอุทกเขปสีมาตามหลักพระวินัย สึมน้ำจึงมิได้เป็นเพียงสถานที่ประกอบสังฆกรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นศูนย์รวมศรัทธาและเป็นพื้นที่ที่เชื่อมโยงวิถีชีวิตของชุมชนกับพระพุทธศาสนาอย่างแนบแน่น ทั้งนี้เนื่องจากการตั้งถิ่นฐานของชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานีส่วนใหญ่กระจายตัวอยู่ตามลุ่มน้ำมูลและลำน้ำสาขา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรน้ำอุดมสมบูรณ์ ส่งผลให้การสร้างวัดและการกำหนดเขตสังฆกรรมมีความสัมพันธ์กับสภาพภูมิประเทศโดยตรง การเลือกใช้แหล่งน้ำธรรมชาติเป็นพื้นที่ประกอบสังฆกรรมจึงเป็นการประยุกต์ใช้หลักพระวินัยให้สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น ขณะเดียวกันยังสะท้อนภูมิปัญญาของชุมชนในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม และแสดงถึงความเคารพต่อธรรมชาติ ซึ่งเป็นพื้นฐานของวิถีชีวิตของคนอีสาน พบว่า สึมน้ำในจังหวัดอุบลราชธานีมีความสัมพันธ์กับขนบธรรมเนียม ฮัตสืบสอง คองสืบสี่ ซึ่งเป็นกรอบการดำเนินชีวิตของชุมชนอีสาน ทั้งในด้านการประกอบพิธีกรรม การบำเพ็ญบุญประเพณี และการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนจึงให้ความสำคัญกับการรักษาความสะอาดของแหล่งน้ำและการใช้พื้นที่โดยรอบสึมน้ำอย่างเหมาะสม เพราะถือว่าเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ความเชื่อดังกล่าวส่งผลให้สึมน้ำมิได้เป็นเพียงโบราณสถาน หากยังเป็นสัญลักษณ์ของความสัมพันธ์ระหว่างศาสนา วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนในพื้นที่

อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยพบว่า จำนวนสึมน้ำในจังหวัดอุบลราชธานีลดลงอย่างต่อเนื่องหลายแห่งได้รับการปรับเปลี่ยนเป็นสิมบก หรือเหลือเพียงหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ทั้งนี้เนื่องจากการ

เปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีการก่อสร้าง ประกอบกับการขยายตัวของชุมชน การคมนาคม และการใช้วัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ ส่งผลให้การสร้างอุโบสถบนพื้นดินมีความสะดวกและสามารถดูแลรักษาได้ง่ายกว่าลิมน้ำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของฐาปกรณ์ เครือระยา (2560) ที่ศึกษาวิวัฒนาการของอุโบสถกลางน้ำในวัฒนธรรมล้านนา ซึ่งพบว่ารูปแบบของอุโบสถกลางน้ำมีการเปลี่ยนแปลงตามบริบทของสังคม ความเชื่อ เทคโนโลยี และการใช้ประโยชน์ของชุมชน อย่างไรก็ตาม งานวิจัยครั้งนี้ได้ขยายองค์ความรู้ให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงของลิมน้ำในจังหวัดอุบลราชธานีมิได้เกิดจากปัจจัยด้านสถาปัตยกรรมเพียงอย่างเดียว แต่ยังสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชน ระบบความเชื่อ และบทบาทของวัดในฐานะศูนย์กลางของชุมชนอีสาน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ลิมน้ำยังคงมีคุณค่าทางศาสนาและวัฒนธรรม แม้ว่ารูปแบบทางกายภาพจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาก็ตาม

3. พลวัตของลิมน้ำอีสานในจังหวัดอุบลราชธานีพบว่า พลวัตของลิมน้ำอีสานในจังหวัดอุบลราชธานีเกิดขึ้นจากการปรับตัวของชุมชนต่อบริบทที่เปลี่ยนแปลง ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม โดยแม้ว่ารูปแบบทางกายภาพของลิมน้ำจะมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม แต่คุณค่าทางพระพุทธศาสนาและความหมายในฐานะศูนย์กลางของชุมชนยังคงได้รับการสืบทอดอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เนื่องจากวัสดุก่อสร้างแบบดั้งเดิม เช่น ไม้เนื้อแข็ง แป้นไม้ และวัสดุจากธรรมชาติ เริ่มหาได้ยากและมีต้นทุนสูง ชุมชนจึงเลือกใช้วัสดุสมัยใหม่ เช่น เสาคอนกรีต หลังคาสังกะสี กระเบื้อง และพื้นคอนกรีตทดแทนวัสดุเดิม เพื่อเพิ่มความมั่นคง แข็งแรง และลดค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษา การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมิได้สะท้อนถึงการละทิ้งอัตลักษณ์ของลิมน้ำ หากเป็นการปรับตัวเพื่อให้ศาสนสถานสามารถดำรงอยู่ได้ภายใต้ข้อจำกัดของสังคมร่วมสมัย นอกจากนี้ ผลการศึกษายังพบว่า กระบวนการอนุรักษ์ลิมน้ำในจังหวัดอุบลราชธานีเกิดจากความร่วมมือระหว่างวัด คณะกรรมการวัด ผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่ โดยชุมชนมีบทบาทสำคัญในการระดมทุน การบูรณปฏิสังขรณ์ และการดูแลรักษาลิมน้ำให้คงสภาพเดิมมากที่สุด พร้อมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมทางศาสนา การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และการเผยแพร่ข้อมูลผ่านสื่อดิจิทัล เพื่อให้คนรุ่นใหม่ตระหนักถึงคุณค่าของลิมน้ำในฐานะมรดกทางวัฒนธรรม ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า พลวัตของลิมน้ำมิใช่การเปลี่ยนแปลงที่ทำให้คุณค่าของลิมน้ำลดลง หากแต่เป็นกระบวนการปรับตัวเพื่อรักษาหน้าที่และคุณค่าของศาสนสถานให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมในแต่ละยุคสมัย กล่าวคือ แม้วัสดุ รูปแบบ หรือเทคนิคการก่อสร้างจะเปลี่ยนแปลงไป แต่บทบาทของลิมน้ำในฐานะพื้นที่ประกอบสังฆกรรม แห่ลงเรียนรู้ และศูนย์รวมจิตใจของชุมชนยังคงดำรงอยู่ ซึ่งสะท้อนถึงความสามารถของชุมชนในการรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์มรดกดั้งเดิมกับการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุรพันธ์ สุวรรณศรี, พระมหาอำนาจ มหาวิโร และเอี่ยม อามาศย์มุลตรี (2564, หน้า 209-221) ที่พบว่า ลิมเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนอีสาน ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการอนุรักษ์ผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชนและการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่คน

รุ่นใหม่ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยครั้งนี้ได้แสดงให้เห็นเพิ่มเติมว่า พลวัตของสึมน้ำมิได้หมายถึงเพียงการบูรณะหรือการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการปรับบทบาทของสึมน้ำให้สอดคล้องกับสังคมดิจิทัล การใช้สื่อออนไลน์เพื่อเผยแพร่คุณค่าทางวัฒนธรรม และการสร้างการรับรู้ของสาธารณชน ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการอนุรักษ์มรดกทางพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การอนุรักษ์สึมน้ำอีสานโดยชุมชนมีส่วนร่วมนั้นชุมชนมีความต้องการให้หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านงบประมาณ ให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องในการจัดการพื้นที่ สิมและการอนุรักษ์

1.2 ควรส่งเสริมให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการ ในด้านความพร้อมด้านการจัดการพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว โดยมีความร่วมมือแบบภาคเครือข่ายทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชน

1.3 หน่วยงานที่รับผิดชอบควรมีหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาเพื่อปลูกฝังเรื่องสึมน้ำอีสานและให้ความตระหนักรู้ในเรื่องของสึมน้ำอีสานในชุมชนและการอนุรักษ์ให้ดำรงอยู่เป็นมรดกทางภูมิปัญญาพื้นบ้าน

1.4 การปรับปรุงก็เป็นส่วนหนึ่งที่ก่อให้เกิดการ ดำเนินการโดยคณะกรรมการ การสืบทอดการอนุรักษ์สึมน้ำนั้น ทางวัดและชุมชนให้ความสำคัญกับลักษณะและอดีตที่มีสิ่งเดิม มีการสนับสนุนปัจจัยในการปรับปรุงและซ่อมแซมเพื่อให้สึมน้ำ ได้มีการพัฒนาและการเผยแพร่ผ่านเพจและเว็บไซต์เพื่อเกิดการศึกษาได้อย่างแพร่หลาย

2. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

2.1 การจัดงานอบรม ให้ความรู้ การอนุรักษ์ประเพณี พลวัตสึมน้ำอีสานโมจังหวัด อุบลราชธานี มาเป็นแนวทางในการสอน

2.2 จัดทำหนังสือรวบรวมวิธีการและหลักการ พลวัตสึมน้ำอีสานในจังหวัดอุบลราชธานี ในเชิงเอกสารวิชาการ

3. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาวิจัยสึมน้ำอีสานในฐานะเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอีสานโดยเจาะจงพื้นที่ที่จะศึกษาเพื่อให้ครอบคลุมทุกประเด็นที่เกี่ยวข้อง

3.2 ควรศึกษาวิจัยสึมน้ำอีสานประเภทต่างๆ ที่ปรากฏในพื้นที่ชุมชน มีความสัมพันธ์กับประเพณีพิธีกรรมและความเชื่อด้านอัตลักษณ์ชุมชนและพุทธวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การวิจัยเรื่อง พลวัตสืมน้ำอีสานในจังหวัดอุบลราชธานี ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับสืมน้ำ ในฐานะศาสนสถานที่มีความเชื่อมโยงระหว่างหลักพระธรรมวินัย ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการเปลี่ยนแปลงของสังคมอีสาน โดยพบว่า สืมน้ำมิใช่เพียงอุโบสถที่ตั้งอยู่ในแหล่งน้ำ หากแต่เป็นผลของการประยุกต์ใช้หลักอุทกเขปสีมา ตามพระวินัยให้สอดคล้องกับสภาพภูมิศาสตร์ วิถีชีวิต และระบบความเชื่อของชุมชนอีสาน องค์ความรู้ที่สำคัญ คือ การอธิบาย พลวัตของสืมน้ำ ว่าเป็นกระบวนการปรับตัวอย่างต่อเนื่องภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และเทคโนโลยี แม้ว่ารูปแบบทางกายภาพของสืมน้ำจะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย เช่น การใช้วัสดุก่อสร้างสมัยใหม่แทนวัสดุพื้นถิ่น หรือการปรับปรุงโครงสร้างให้มีความมั่นคงแข็งแรงมากขึ้น แต่แก่นของสืมน้ำในฐานะพื้นที่ที่ประกอบสังฆกรรมตามพระวินัยและศูนย์รวมศรัทธาของชุมชนยังคงได้รับการสืบทอดอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นว่า การดำรงอยู่ของสืมน้ำมิได้ขึ้นอยู่กับโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมเพียงอย่างเดียว หากขึ้นอยู่กับความร่วมมือของพระสงฆ์ คณะกรรมการวัด ผู้นำชุมชน และประชาชนในการร่วมกันอนุรักษ์ บูรณปฏิสังขรณ์ และถ่ายทอดคุณค่าของสืมน้ำผ่านกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา การเรียนรู้ของชุมชน และการใช้สื่อดิจิทัลในการเผยแพร่องค์ความรู้ จึงทำให้สืมน้ำยังคงดำรงคุณค่าในฐานะมรดกทางศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของภาคอีสาน

จากการสังเคราะห์ผลการวิจัย ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่ได้เป็น รูปแบบพลวัตสืมน้ำอีสาน (Dynamics of Sim Nam)" ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ 1) หลักพระวินัย (Vinaya Foundation) คือ การกำหนดอุทกเขปสีมาตามพระวินัยเป็นรากฐานของการสร้างสืมน้ำ 2) ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) คือ การประยุกต์ใช้สภาพภูมิประเทศและทรัพยากรธรรมชาติในการสร้างสืมน้ำให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของชุมชน 3) การเปลี่ยนแปลงตามบริบท (Contextual Adaptation) คือ การปรับเปลี่ยนรูปแบบ วัสดุ และการใช้ประโยชน์ของสืมน้ำให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีในแต่ละยุคสมัย 4) การมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation) คือ ความร่วมมือของวัด ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสืบทอดสืมน้ำ 5) การสืบทอดคุณค่าทางวัฒนธรรม (Cultural Sustainability) คือ การรักษาคุณค่าของสืมน้ำผ่านการศึกษา การเผยแพร่ และการใช้ประโยชน์เป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อให้สืมน้ำคงอยู่ในฐานะมรดกทางภูมิปัญญาของท้องถิ่นอย่างยั่งยืน องค์ความรู้ดังกล่าวสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาสืมน้ำ รวมทั้งเป็นฐานข้อมูลทางวิชาการสำหรับการศึกษาด้านพระพุทธศาสนา สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนในอนาคต ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- ฐานปรกรณ์ เครือระยา. (2560). อุทกสึมา: วิวัฒนาการแพขนานลู่อุโบสถกลางน้ำในวัฒนธรรมล้านนา. *NAJUA: Architecture, Design and Built Environment*, 32, A-29. retrieved from <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/NAJUA-Arch/article/view/96500>
- พระครูอาทรสุนทรกิจ ทม ทมจิตโต, พระมหาปรมาโมทย์ แก้วนา และวิโรจน์ คุ่มครอง. (2566). วิเคราะห์อุทกเขปสันนาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย*, 5(5), 1175-1184. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jemri/article/view/263277>
- พระไตรปิฎกภาษาไทย. (2539). *ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระไตรปิฎกภาษาบาลี. (2535). *ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2538). *พจนานุกรมพุทธธรรม ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ไพโรจน์ สโมสร. (2530). *จิตรกรรมฝาผนังอีสาน*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ป.
- สมคิด จิรทัศน์กุล. (2547). *รูปแบบพระอุโบสถและพระวิหารในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*. กรุงเทพฯ: วิริยะธุรกิจ.
- สมใจ นิ่มเล็ก. (2547). *อุโบสถ สถาปัตยกรรมไทย*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.

- สุรพันธ์ สุวรรณศรี, พระมหาอำนาจ มหาวิโร และเอี่ยม อามาศย์มุลตรี. (2564). สิม: ศิลปะทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญา. *วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์*, 5(2), 209-221. <https://ojs.mbu.ac.th/index.php/jbpe/article/view/1635/1148>
- อนุวิทย์ เจริญศุภกุล. (2530). จุดเด่นในงานสถาปัตยกรรมอีสาน. *NAJUA: Architecture, Design and Built Environment*, 7, 21. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/NAJUA-Arch/article/view/46976>

